

Azərbaycan – Özbəkistan dostluğu: Orta Dəhlizdə yeni tərəfdaşlıq formatı

XXI əsrin beynəlxalq münasibətlər sistemində dövlətlərin uğurlu inkişaf yolunu müəyyən edən əsas şərtlərdən biri də möhkəm tərəfdaşlıq əlaqələridir. Bu mənada Azərbaycanla Özbəkistan arasındakı münasibətlər təkcə siyasi və iqtisadi baxımdan deyil, həm də tarixi – mədəni tellər üzərində qurulmuş sarsılmaz dostluq və qardaşlıq nümunəsi kimi diqqət çəkir. İki ölkə arasındakı əməkdaşlığın sürətlə genişlənməsi, qarşılıqlı dəstəyə və ortaq strateji hədəflərə söykənməsi isə regional sabitliyin və rifahın möhkəmlənməsinə xidmət edir.

Qardaşlıq münasibətlərinin tarixi və mənəvi əsaslarından danışarkən, ilk növbədə, onu deyək ki, bu dövlətləri birləşdirən əlaqələrin kökü qədim dövrlərə gedib çıxır. Hər iki xalq ortaq türkdilli mədəniyyətin daşıyıcısı, İpək yolunun mühüm məntəqələrində formalaşan sivilizasiyanın iştirakçısıdır. Orta əsrlərdə alimlərin, şairlərin, sənəkarların əlaqəli fəaliyyəti isə xalqlar arasında mənəvi yaxınlığın bu gün də dərinləşməsinə önəmli təsir göstərir.

Müasir dövrdə bu zəngin miras dövrlərarası münasibətlərin güclənməsini şərtləndirir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin vurğuladığı kimi, iki ölkəni birləşdirən dostluq və qardaşlıq əlaqələri təkcə bugünkü əməkdaşlığa deyil, eyni zamanda, ortaq tarixi – mədəni yaddaşa, dil və din birliyinə əsaslanır.

Son illərdə Azərbaycan – Özbəkistan münasibətləri yeni keyfiyyət mərhələsi ilə diqqət çəkib. Siyasi dialoq ən yüksək səviyyədə inkişaf edib, dövlət başçıların qarşılıqlı səfərləri və görüşləri əməkdaşlığa güclü təkan verib. Avqustun 22-də Türkmənbaşı şəhərində keçirilən yüksək səviyyəli üçtərəfli görüşdə Prezident İlham Əliyevin çıxışı da bu baxımdan xüsusi əhəmiyyəti ilə diqqət çəkib. Azərbaycan lideri Özbəkistanda həyata keçirilən islahatların nəticəsində bu ölkənin dinamik inkişafını, beynəlxalq nüfuzunun yüksəlməsini böyük məmnuniyyətlə dəyərləndirib.

Dövlətimizin başçısı çıxışında son illərdə Özbəkistanla bir çox sahələrdə, o cümlədən siyasi dialoqda, iqtisadi və humanitar əməkdaşlıqda əhəmiyyətli nəticələr əldə edildiyini də vurğulayıb. Azərbaycanın azad edilmiş ərazilərinin bərpasına verdiyi böyük töhfəyə görə dost ölkəyə və şəxsən Şavkat Miromonoviçə dərin təşəkkürümü bildirib: “Füzuli şəhərində dahi alim Mirzə Uluqbəyin adını daşıyan orta məktəb inşa olunub və Şavkat Miromonoviçlə birlikdə onun açılışını

qeyd etmişdik. Xankəndi şəhərində özbək tərəfinin dəstəyi və təşəbbüsü ilə böyük bir tikiş fabriki fəaliyyət göstərir. Bu yaxınlarda birlikdə onu ziyarət etmişik. Bakının müasir mərkəzi olan Ağ şəhərdə “Özbəkistan” parkı yaradılır. Şavkat Miromonoviçlə birlikdə 5 hektar əhatə edən bu gözəl parkın təməlini qoyduq. Bir çox başqa orta maraqlara söykənən investisiya, sərmayə layihələrimiz var”.

Azərbaycan və Özbəkistan arasında uzunmüddətli Azad Ticarət Sazişi və MDB çərçivəsində çoxtərəfli azad ticarət rejimindəki fəal iştirak bu iki ölkənin güclü və ardıcıl artan iqtisadi münasibətlərinin əsasını təşkil edir. Ötən il Azərbaycanla Özbəkistan arasında ticarət dövriyyəsi 252 milyon dolları ötərək əvvəlki illə müqayisədə 41 faiz artıb. Azərbaycan dost ölkəyə 211,7 milyon dollar dəyərində məhsul ixrac edib (60,8 faiz artım), Özbəkistandan isə 40,3 milyon dollar dəyərində idxal həyata keçirib.

Son 5 ildə isə Özbəkistanın Azərbaycana ixracı əhəmiyyətli dərəcədə artaraq 2018-ci ildəki 32 milyon dollardan 2023-cü ildə 147 milyon dollara çatıb ki, bu da illik orta hesabla 35,6 faiz artım deməkdir. Eyni dövrdə Azərbaycanın Özbəkistana ixracı 9,7 milyon dollardan 100 milyon dollara yüksələrək illik orta hesabla 59,5 faiz artım nümayiş etdirib.

İqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsi təkcə ticarət artımı ilə məhdudlaşmır, bu prosesə Azərbaycan – Özbəkistan İnvestisiya Fondu kimi birgə investisiya mexanizmləri, avtomobil istehsalı, enerji və aqrosənaye klasterləri üzrə birgə layihələr də əlavə olunur. Bu istiqamətlər üzrə inkişaf iki ölkə arasında çoxşaxəli iqtisadi inteqrasiyanın möhkəmləndiyini göstərir.

Ticarət dövriyyəsi ilə bağlı qarşıya qoyulan 1 milyard dollarlıq hədəf isə əlaqələrin davamlı inkişaf etdiyindən xəbər verir. Bu məqsədlə imzalanan 2024 – 2025-ci illəri əhatə edən Praktiki Fəa-

liyyət Planı qarşılıqlı iqtisadi fəaliyyətin konkret sahələr üzrə genişləndirilməsinə yönəlib. Eyni zamanda, Ali Dövlətlərərası Şuranın təsis və strateji tərəfdaşlıq üzrə yol xəritələri münasibətlərin siyasi-hüquqi çərçivəsini gücləndirərək onları davamlı və proqnozlaşdırılan edir.

Özbəkistanın Füzuli rayonunda məktəb tikintisinə verdiyi dəstək bu əməkdaşlığın yalnız iqtisadi deyil, həm də humanitar və simvolik məzmun daşıdığını göstərir, Qarabağın yenidən qurulmasında regional həmrəyliyi əks etdirir. Azərbaycan və Özbəkistanın TDT, MDB və BRICS+ kimi platformalarda artan koordinasiya isə onların regional və qlobal miqyasda ortaq iqtisadi və siyasi gündəm formalaşdırmaq niyyətini təsdiqləyir.

Özbəkistan iqtisadiyyatı keçən il güclü və çoxşaxəli artım tempini qoruyaraq ÜDM həcmi 115 milyard dollara çatdırıb və bu, əvvəlki illə müqayisədə 6,8 faiz artım deməkdir. Sərmayə fəaliyyətində də nəzərəcarpan canlanma müşahidə olunub: əsas kapitalla yönələn investisiyalar 27,6 faiz artaraq 39 milyard dollara çatıb ki, bu da ölkədə infrastruktur və sənaye sahələrində güclü inkişaf impulsunun davam etdiyini göstərir.

Azərbaycan Türkmənistanla bərabər,

loji inkişafa müasir yanaşmalar əsasında qurulur.

“Özbəkneftqaz” SC üçün neft emalı və neft – kimya potensialının inkişafı mühüm milli prioritetdir. Bu sahədə beynəlxalq təcrübə və qabaqcıl texnoloji həllər, o cümlədən Azərbaycanla ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq potensialı fəal şəkildə öyrənilir. Birgə müəssisələrin yaradılması və ya texnologiya mübadiləsi məsələləri tərəflərin maraqları razılaşdırılmaqla inkişaf etdirilir.

İkitərəfli münasibətlərdə iqtisadi sahə xüsusi yer tutur. Özbəkistan Azərbaycanın ən böyük ticarət tərəfdaşlarından biridir. Ticarət dövriyyəsinin ilbəl artması, investisiya layihələrinin çoxalması əməkdaşlığın dərinliyini nümayiş etdirir.

Azərbaycan, Özbəkistan və Türkmənistan coğrafi mövqelərinə görə Şərqlə Qərbi, Şimalla Cənubu birləşdirən mühüm geostrateji məkanda yerləşir. Bu isə nəqliyyat və tranzit əməkdaşlığını prioritet istiqamətə çevirir. Prezident İlham Əliyevin Türkmənbaşı görüşündə qeyd etdiyi kimi, Orta Dəhlizdə limanların genişləndirilməsi və dəmir yolu əlaqələrinin inkişafı ölkələrimiz üçün yeni imkanlar açır. Xüsusilə bu dəhlizin inkişafı təkcə Azərbaycan, Özbəkistan və Türkmənistan üçün deyil, bütövlükdə region və Avrasiya üçün mühüm önəm daşıyır. Çin – Avropa yükdaşımalarının sürətlənməsi, logistika xərclərinin azalması və yeni iqtisadi marşrutların formalaşması bu əməkdaşlığın strateji dəyərini daha da artırır.

Azərbaycan və Özbəkistan arasında münasibətlər qardaşlıq təməli üzərində daha da inkişaf etməkdədir. Energetika, kənd təsərrüfatı, sənaye, turizm və rəqəmsal texnologiyalar sahəsində əməkdaşlıq perspektivləri genişdir. Hər iki ölkə qarşılıqlı investisiyaların təşviqi, birgə müəssisələrin yaradılması və bazarların inteqrasiyası istiqamətində mühüm addımlar atır.

Şübhəsiz ki, Azərbaycan – Özbəkistan münasibətlərinin inkişafı yalnız ikitərəfli deyil, həm də regional sabitliyə və inkişaf proseslərinə müsbət təsir göstərir. Qardaşlıqdan strateji tərəfdaşlığa yüksələn bu münasibətlər gələcəkdə də xalqlarımızın rifahına xidmət edəcək.